Universal Declaration of Human Rights - Baatonum

© 1996 - 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, http://www.unicode.org/udhr.

Mε tɔnun asaria yen adunia nɔɔsiabu

Garin tore

Nde mè ba doke mà tɔmbu kpuron bεεrε ka ben asaria nεrabu sɔɔra tii mɔru ka gem wεεbu ka sere si na ta tasa anduniaɔ,

Nde mὲ dunia sɔɔ tɔmba nὰ ki bu tɔ nun asaria ka yɛru sariru dooru doke sere ba n ye tusa n dera daa kam ya dabia ma ya duniagibu daakari seeya. Yen sɔna yé tɔnu kanamɔ n kpuro kere yera ù wa u n tii mɔ kpa ù gere yè u bwisika, u tamaa doke kpa ù narùrabu ka yaaru biru ko,

Nde mè yè ya kere yera tem mi ba wooda swii bu tɔnum asaria nɔni doke, n wa tirasi yu ku wii deema ù ka tii yina yen sɔ ba wii yoru diisiamɔ ka ba wii takaasi mò,

Nde mè yè ya kere yera bu nɔɔsina ka bu bɔrɔnu dam kε tem baa,

Nde mὲ tire te sɔɔ tem tɔm bè ba. Waa ONUN yigbɛru sɔɔ ba tɔnun asarian tii, win girima ka win bɛɛrɛ, tɔn durɔ ka tɔn kurɔn nɛrabu (goo kun goo kere) kpam naanɛ kua. Ma ba yii bu (swaa kpee) ko nɛ tɔmbun waaru ta koo ka sosi, kpa bu waaru gɔsia doonɔɔrugiru mi tii mɔra kon kpa,

Nde mὲ tem ka tem mὲ mu, yigbɛru duuwa mɛ ka ONU ba mua bu ko mὲ ba koo ko bu ka tɔnun asaria ka win tii mɔrun tii tii qirima doke,

Yè ya kere yera suam tem (tia) mè tɔnun asaria ka win tii mɔrun swaa sɔɔ, n wa mè ba yii ba nε ba koo ko bu yè ko mam mam.

Mεnno boko ge, ga yorasia ga nε:

mε tonun asaria yen andunia noosia bi bu saawa, gaa ni bweseru baatere ka tem baamεre mu kasu mu naa, n wa tombu kpuro, som ko yenu ka yigbɛnu kpuro, bà n tonun asaria noosia bi bwisika bu asaria girima dokebu ka tii moru wuu swaa daasia ka keu soosibu ka sere bwisi sosibu. Kpa bu ko mè ba koo ko n wa kpurɛ kpurɛ ba aweren temo, bu girima doke bi ka tii moo te sua, kpa bu ka som buru ko wuu si su waa yigbɛ te soon tombun tii ka tem mè ba mo min tombu soo.

Damba 1

Ba tɔmbu kpuro marawa ba tii mɔ, ba nɛ, girima ka saria sɔɔ. Ba ra bwisiku, ba dasabu mɔ, ma n weene ba n waasinε mɛrobisiru sɔɔ.

Damba 2

Baawere ko kpi u sariaba ka tii mɔɔ ni ba kpara min baruka digoo kun tuko, bwesera, wasin gɔna, durɔwa, kurɔwa, politikin beragia, n kun mɛ bwisikunu gana.

Yen biru, n n kooro bu tem ka tem wunana politiki ka wooda swaa sɔɔ. Kà da tem min di tɔnu yarima, mu tii mɔnu mua, mu n muε ro.

Damba 3

Tonu baawere u waarun saria mo ka tii moru, ka sere mε ba koo wii yina.

Damba 4

Ba n goo yoru muamo, bu sere wii dendi. Ba yoru diisiabu ka yoru muaba yina.

Damba 5

Ba ǹ goo takaasi mò, ba ǹ ma goo nɔni swaaru sɔɔsinɔ, bu sere goo nuku kɔsuru, ka sanani ka ma sere yè n ǹ weenε bu tɔn wundeko ni kuaa siimaa ko.

Damba 6

Baawere asaria mɔ yan kpuro bu wii tuburi ù n siribun tɔnu.

Damba 7

Tombu kpuro ba nεwa woodan bera (swaa soo) n maa weenε tii yina bi ba ko ka be yina, bun saa tia bu ku goo suu wuna, n da ma ba saria ye sara, bu ka wa bu be taki di ka bu be noo kuuri be kpuro wooda ya ko be ganε.

Damba 8

Tonu baawere u saria mo ù win tem siru ye fεagiru faaba kana ma ba wi toraa swεε yi soo wooda ya wi noo ka.

Damba 9

N ὴ korɔ bu tɔnu yɔrasia, bu wii nua n kun mε bu wii tem yara.

Damba 10

Tonu baawere u saria mo, naa nɛbu wolluyee, ù win mem gere bu noo dee dee samaan noni, kpa siri yeru te ta n gonnu ka yaa murenamo, tu wunana n0 n gem mo, yè n win baa ka win tirasi, tora te ba ma wi waasi ta n0 gem, sirikobu bu asaria ko.

Damba 11

- 1. Tɔnu wi ba toraru waasi, ma ba ǹ gina ten see da nɔma tura, yen yεro kun gina gεε mɔ. Bà n koo wi siria n saria mɔ u goo kasu wi u koo ka wii yina.
- 2. N n weens bu tonu taars we yen so u gaanu kua n kun me yen so u gaanu duari ni nu n waa toraru ka asarian swaa soo, saname u ni kua Yen biru, n n weene bu yero taare we ya n kpaaru kere nde ye ba ko raa wii we saa ye u tora.

Damba 12

Tonun waarun gari, win yenu win noosina ka win berusebu ya n goo wa. Mena maa n n weene bu tonu beere biasia kam soo. N weene asaria yu ka tonu yina ka kookoo si sa sia mi.

Damba 13

1. Tonu baawere u saria mo ù da mi u ki, kpa ù win yεnu bani win temo.

2. Tonu baawere u saria mo ù tem gam n di see, ka da win tin tem, u koo ma kpi ù wure ù wuraa mi.

Damba 14

- 1. Bà n tɔnu takaasi mò, u saria mɔ ù waayeru kasu tem gam gia, kpa ù tem min baruka di.
- 2. Ba ὴ kpε bu asaria ye gbiisia ma ba seeda kua ba wa mà u torawa. N ὴ maa koorɔ bu asaria ye gbiisia ma win kookoosu kun saa dee dee n de mε yigbε baka te ONU ya yii.

Damba 15

- 1. Tonu baawaren sariawa u n saa tem gam tonu.
- 2. Ba ǹ goo yinarimo u n saa tem gam tonu, bu sere wii yinari ù tem swεyna.

Damba 16

- 1. Saa tonu saa gaa tura, ba ǹ bweseru garu, tem gam tondu, gusu no saaru garu suu wunε, ton kuro ka ton duro ba saria mo bu suana kpa bu bibu ma. Ben saria ya nε wa suanaan swaa soo.
- 2. Be ba ki bu suana sere bu gina noosina n kun tirasi.
- 3. Sa seewa sa tɔnun bweseru deemawa tem mi, bwese tera ta gbiiya n ma weenɛ bu ka tè yina.

Damba 17

- 1. Baawere, a, wi turowaa a be dabinaa, u kon win baa mowa.
- 2. Ba ὴ kpε bu tɔnu win gaanu wɔrari ka dam.

Damba 18

Tonu baawere u ayeru mo: ù bwisiku nde mε u ki, u n dasabu mo, kpa ù gusuno sa; aye te ta dera u koo kpi ù gusuno saaru garu deri ù garu swii, nde mε u koo kpi ù gusuno saa wi turo, n kun mε sannu sannu, samaan wuswaao n kun mε win berao nde mε u ki.

Damba 19

Tonu baawere u saria mo ù gere mε u wa, u kun nande, kpa ù gari ka dabaaru yè u nua tem pusi mε u kpia ka mi u ki.

Damba 20

- 1. Tonu baawere saria mo ù mɛnno ka yigbɛru kó ta kun naanaanu ganu mo.
- 2. 2. Ba n goo tirasi mò ù yigbɛru garu du.

Damba 21

- 1. Tonu baawere u saria mo ù win tem tombun wunanosu soo du ù n ki win tii tii, n kun mε ù somobu gabu wuba bé u ki bu wi wunana.
- 2. Tɔnu baawere koo kpi ù samaa sɔmburu (bature sɔmburu) ko, nde mε ba yen kpuna yii.

3. Mɛ samaa ya yii mi sɔɔra tem dam mu tasa. Swaa ye sɔɔ ba ko n da tɛtɛ to, taki sari, sanam ka sanam, tɔmbu kpuron nɔni biru n kun mɛ bɔkusaɔ, bu ku goo tirasi ko u ka goo tɛtɛ toowa.

Damba 22

Tonu baawere u saria mo u nom kɛru wa, mi win baa ya waa kpuro. Ka win tem kookari, ka mi noosina yè ya waa ka tem tukun dam, n wa win waaru tan girima mo.

Damba 23

- 1. Tonu baawere u saria mo ù som buru ko, ù gosi te u ki, ka ten yè ta mo n koo ka wi naawa kεru wa somburu tà n ra yora gaso.
- 2. Tombu kpuro, ba kosia teeru mo bu mua saa ba ka som bwese te eru mó
- 3. Wi u sɔmburu mɔ̀ kpuro u saria mɔ ù kɔriaru mua mε n weenε, sere tu wi win yɛnugibu turi mɛ ba kon ka waaru dimɔ dee dee, n koo koora buka be yina.
- 4. Tonu baawere u saria mo wi ka gabu bu som kowobun yigbε te ta ra ka be yinε swii, kpa bu kpan yigbε mεrosu soo du si su ko nda ka be sunε.

Damba 24

Tonu baawere u saria mo ù wεra, u dwee, ù somburu ko u ku saka sarasia, kpa ù wεraru ka kosiaru giru mau sanam ka sanam.

Damba 25

- 1. Tonu baawere u saria mo ù waaru diisina mε u koo ka win bwaa dobu, win bwε, ka win yenugibugia noori, nde dianun bera, yanu waayeru, dokotoro tim. Win somburu tà n yora, ù n bara ù n yεmo kua, ka sere yè u mo yà n buera n kun ka win goru kiru, u saria mo nom kεrun yiqbεru tu wii dera.
- 2. Yɔɔniru ka biru ta saria mɔ bu te nɔɔri gem gem. Kurɔ wi na ka kurɔ kpaaru mɔ win bibu, ka wi na ǹ ka kurɔ kpaaru mɔ n bibu, be kpurɔ somi tee tera ba ko be ko.

Damba 26

- 1. Tonu baawere weens ù keu ko. Keu ya weens bu ye ko n kun ka gobi, n n man kere keu dii piibinugia. Kei dii piibinunkeu ya saa tirasi. Keu noman som mɛɛribu gia ka gbankoko som mɛɛribugia n weens bu n saa tombu kpurongia, saa ba ka yen saka tura.
- 2. Yè tonu kasu keu soo yera bwεε dora, n wa tonum asaria ka win tiin morun noni dokebu bu dam sosi. Keu ya weenε yu somi mε noosina, suuru, ka kiru ta kon ka waa tem kpuro, bwese wuunu kpuro n kun mε gusuno saarugibun mi. Kpa yu kpam yigbε baka te ba soka ONU somi ten wori soo mè ta koo ka sina sεεru swii andunia soo.
- 3. Biin tundo ka biin mɛro ba ayeru mɔ bu ben bibu keu doke swaa yè ba ki sɔɔ.

Damba 27

1. Tonu baawere koo kpi, dwee bi tomba mò ù bi du ma u ki, kpa ù bin baruba di. Tonu baawere koo kpi ù kasoo soo du kpa ù yen arufaani di.

2. N weenε su ka tabu yari, n wa wi u kasoo mò (gaanun gɔsiabun bera, tire yoran beran) ù yen arufaani di.

Damba 28

Tonu baawere u saria mo ù ko mε u koo ko, tombu soo ka tem tukumo, baayere ya n ka noo nε saria ka tii moo tèn gari ba kpara mi soo kpa tombu ka yè somburu ko.

Damba 29

- 1. Tɔnu, tirasi, sɔmbura, wi yiiye ù samaa kua domi mi sɔɔra u ko win baayere siisia mε u ki.
- 2. Tonu à n asaria ka tii moru mo a n maa winsingia geriti, a n tii yε n wa goo ù ku ka googia mɛnna kpa wuu gu ka sina sεε. Ba nε mi be tonun ayera yora, mi n dia googiru ta torua.
- 3. Saria be ka tii mɔɔ te, ye kpuro, ba ǹ ka yo sɔmburu mɔ̀ bunanam. Nde mε yigbε bakate ONU ya yii mɛsuma ba koo sua.

Damba 30

Yè ka yè ba yii tonun asarian bera mi baasi, kpunaa gaa ka kookoosu gasu maa sari, si ba koo tusia nɛnɛm, tem gam, bu ka saria ka tii moo te ba kpara mi kpeera - sia pai.